

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУЧАСНА ДОКТРИНА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня

спеціальність 081 Право

освітньо-наукова програма Право

Івано-Франківськ

2020

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права, доктор юридичних наук, професор Н. Р. Кобецька

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» “29” жовтня 2020 р., протокол № 3.

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Сучасна доктрина екологічного права України» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти **ОНП Право, спеціальності 081 Право**

Вітчизняна еколого-правова доктрина презентує об'єктивне оновлення екологічного права, сучасну наукову концепцію його розвитку в умовах економічного і соціального сьогодення, співвідношення з іншими галузями права, пріоритетні напрями законотворчої діяльності у цій сфері суспільних відносин на найближчу та віддалену перспективу, логіку прийняття екологічних законів з урахуванням економічних, соціальних, політичних викликів. Здобувачі, що проводять наукове дослідження, присвячене проблематиці охорони довкілля, раціонального природокористування чи забезпечення екологічної безпеки, мають, насамперед, бути глибоко обізнані з напрямками та результатами наукових досліджень відповідних теоретичних та методологічних проблем екологічного права і законодавства, формування його основного понятійного апарату, наукових категорій, якими користується й оперує екологічне законодавство, аналізом стратегічних напрямів державної екологічної політики тощо.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система принципів, поглядів, уявлень, ідей, концепцій щодо змісту Екологічного права України, його формування і розвитку, які виступають теоретичним стрижнем та концептуальною основою правотворчої, правореалізаційної, правозастосовчої діяльності у сфері охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Навчальна дисципліна покликана сприяти засвоєнню здобувачами комплексу знань щодо доктринальних концепцій провідних наукових шкіл екологічного права України в аспекті становлення, розширення, видозміни предмету та структури екологічного права, вирішення проблемних питань у сфері регулювання екологічних правовідносин.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал навчальної дисципліни «Сучасна доктрина екологічного права України» базується на компетентностях та програмних результатах навчання, отриманих під час вивчення екологічного права в рамках освітньо-професійної програми підготовки бакалавра ОПП Право, фахових дисциплін еколого-правового профілю в рамках освітньо-професійної програми підготовки магістра ОПП Право спеціальності 081 Право.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів концептуального наукового розуміння теоретичних засад еколого-правового регулювання, поглиблення теоретичних знань щодо базових еколого-правових категорій, особливостей формування та

змісту інститутів екологічного права, аналізу різноманітності поглядів на дискусійних, проблемних положень сучасного екологічного права України.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни є набуття загальних та фахових компетентностей щодо предметної сфери регулювання екологічного права, методологічних проблем теорії екологічного права, пріоритетних та перспективних напрямів вдосконалення державної політики та нормативного регулювання охорони довкілля на основі аналізу та узагальнення доктринальних положень, ідей та висновків.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми Право здобувачі повинні набути:

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного та критичного мислення;
- здатність до розуміння предметної сфери регулювання екологічного права та професійної діяльності за спеціальністю;
- здатність розробляти та керувати науковими проєктами, пов'язаними з правовою охороною довкілля;
- здатність визначення нових перспективних напрямів наукових досліджень у галузі екологічного права на базі розуміння доктринальних теоретичних засад та результатів наукових досліджень;
- здатність самостійного визначення, організації та проведення наукових досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- здатність застосування методології та методики дослідницької роботи для створення нових систем утворюючих знань;
- навички викладання для здобувачів першого та другого освітнього рівня вищої освіти на семінарських та практичних заняттях з Екологічного права України;
- здатність дотримуватись етики, правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та викладацькій діяльності.

Фахові компетентності:

- здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері екологічного права та дотичних до нього міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей;
- здатність аналізувати методологічні проблеми теорії екологічного права;
- здатність визначати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері екологічного права, досягати наукових результатів, що створюють нові знання;

- здатність застосовувати знання основ педагогічної діяльності, дидактики вищої школи, традиційні та інноваційні форми навчання і педагогічні технології у сфері професійної діяльності;

- здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й професійну мобільність.

Програмні результати навчання:

- вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми екологічного права державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;

- формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу наявних еколого-правових наукових досліджень, правозастосовної практики;

- застосовувати наукові знання термінології, основні закономірності юридичного мислення та пізнання, формулювати поняття і категорії, класифікувати та узагальнювати еколого-правові режими;

- планувати наукові дослідження, розробляти наукові проекти, складати пропозиції щодо вдосконалення та практичної реалізації відповідних законодавчих положень;

- застосовувати сучасні методи викладання Екологічного права у вищій школі та впроваджувати інноваційні технології у викладацькій практиці;

- розуміти загальні принципи та методи правових наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх для самостійного аналізу та дослідження еколого-правового регулювання суспільних відносин.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Генеза правових досліджень проблем охорони довкілля та раціонального природокористування у XX ст.

Об'єктивні підвалини формування механізму еколого-правового регулювання суспільних відносин у середині XX ст.

Становлення законодавчого регулювання охорони природи і раціонального використання природних ресурсів в СРСР. Наукові дослідження Л. І. Дембо, М. Д. Казанцева, Г. М. Полянської та інших – першопочаток дослідження питань природокористування і охорони природи. Обґрунтування виокремлення самостійної галузі екологічного права – праці О. С. Колбасова, М. Д. Казанцева, В. В. Петрова. Роль наукових досліджень українських вчених Н. І. Титової, В. Л. Мунтяна, Ю. С. Шемшученка, Ю. О. Вовка в становленні екологічного права. Доктринальні дослідження українських правників кінця 80-их – початку 90-их років XX ст. (С. М. Кравченко, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева, В. І. Андрейцев, В. В. Костицький)

Особливості формування права охорони довкілля в країнах Західної Європи та США. Основні науково-теоретичні концепції права охорони довкілля в зарубіжних державах.

Тема 2. Вітчизняні наукові еколого-правові школи та сучасні напрями еколого-правових досліджень.

Формування еколого-правових напрямів досліджень на базі провідних юридичних закладів України.

Основоположні конституційні засади охорони навколишнього природного середовища, роль держави в механізмі еколого-правового регулювання, гармонізація вітчизняного екологічного права з приписами міжнародного та європейського права в наукових дослідженнях Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Право екологічної безпеки – наукова доктрина школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові обґрунтування формування та розвитку окремих підсистем та підгалузей екологічного права в працях дослідників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Інші вітчизняні осередки дослідження проблем права охорони довкілля: наукові дослідження представників Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету біоресурсів і природокористування України, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Тема 3. Проблематика предмету правового регулювання екологічного права та місця в системі права України.

Предмет правового регулювання як матеріальний критерій виокремлення самостійних галузей права.

Визначення предмету правового регулювання екологічного права в період становлення його як самостійної галузі. Проблематика комплексного характеру предмету правового регулювання та галузі екологічного права.

Сучасні підходи до класифікації відносин, що складають предмет правового регулювання екологічного права.

Проблематика назви галузі. Співвідношення екологічного права з його складовими частинами (чи самостійними галузями) та іншими традиційними галузями права.

Тема 4. Екологічна законодавство України: структура, проблеми кодифікації.

Поняття та структура екологічного законодавства України. Екологізовані приписи та нормативно-правові акти: підходи до розуміння та включення в екологічне законодавство.

Концептуальні засади систематизації екологічного законодавства. Форми систематизації.

Становлення екологічного законодавства України: Закон УРСР «Про охорону природи в УРСР» - Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» - Угода про асоціацію з ЄС.

Кодифікація екологічного законодавства: проблемні питання змісту та форми (Основи екологічного законодавства України – Екологічний кодекс України – Кодекс законів України про охорону довкілля).

Законодавча техніка, юридична термінологія, юридичні конструкції в екологічній законотворчості.

Тема 5. Природоресурсне право України як складова екологічного права чи окрема галузь права: наукові дискусії.

Обґрунтування засад формування природоресурсного права в працях М. Д Казанцева (60-70-ї р.р. XX ст.). Підходи до розуміння природоресурсного права, його предмету регулювання.

Право природокористування – базовий інститут екологічного права радянського періоду.

Трансформація підходів до регулювання природоресурсних відносин з кінця 90-их р.р XX ст. Законодавчі конструкції, нові форми регулювання відносин природокористування в чинному законодавстві України.

Наукові висновки І. І. Каракаша як обґрунтування виокремлення самостійної галузі природоресурсне право України.

Сучасні наукові дослідження природоресурсних відносин, окремих видів природокористування в працях вітчизняних науковців. Перспективи місця природоресурсних відносин у системі права України.

Тема 6. Українська доктрина права екологічної безпеки.

Підвалини формування права екологічної безпеки. Наукова доктрина В. І. Андрейцева. Екологічна безпека як правова категорія. Екологічний ризик в системі права екологічної безпеки. Право на безпечне довкілля як системоутворюючий фактор для права екологічної безпеки.

Поняття, ознаки, принципи та правові засади забезпечення екологічної безпеки.

Проблеми забезпечення екологічної безпеки в окремих сферах та на окремих етапах господарської діяльності. Механізми забезпечення екологічної безпеки на етапі планування та проектування територій та об'єктів і в процесі їх діяльності. Правові механізми забезпечення біологічної, генетичної, ядерної, радіаційної безпеки, безпеки на транспорті, в сільському господарстві, хімічній промисловості, при поводженні з відходами тощо.

Захист населення та територій у випадках виникнення надзвичайних екологічних ситуацій.

Тема 7. Теоретико-правові дослідження проблем адаптації екологічного права України до вимог права ЄС.

Екологічне право ЄС: передумови формування та етапи розвитку. Система джерел екологічного права ЄС. Основні принципи та засади регулювання охорони довкілля в основних документах ЄС. «Acquis communautaire» як сутнісний орієнтир конвергенції законодавства України про екологічну безпеку з правом навколишнього середовища ЄС.

Поняття та зміст «гармонізації законодавства» та його співвідношення з суміжними категоріями («імплементация», «конвергенція», «адаптація»).

Екологічна складова Угоди про асоціацію України з ЄС: зміст, основні напрями, строки виконання та результати. Основні напрями адаптації законодавства України про охорону довкілля з правом ЄС. Формування новітнього екологічного законодавства України на засадах права ЄС. Успіхи, недоліки та проблеми імплементції екологічних вимог ЄС.

Тема 8. Доктринальні підходи до змісту, структури та методики викладання Екологічного права України.

Місце навчальної дисципліни Екологічне право України в освітній програмі підготовки юристів, логічний зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. Основні завдання в опануванні

навчальної дисципліни Екологічне право України. Труднощі та проблеми вивчення екологічного права: критичний аналіз.

Освітні технології, методики та інструменти опанування програмового матеріалу у вищій школі. Традиційні та інноваційні методики організації освітнього процесу: обґрунтування використання.

Основні методи та підходи до викладання Екологічного права України в сучасних умовах: аналіз висновків та пропозицій провідних науковців. Позитивні практики викладання.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: Оберіг, 2019. 336 с.

2. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колективна монографія / відп. ред.: Т. Є. Харитонova, І. І. Каракаш. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 722 с.

3. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.

4. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 4: *Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права* / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев [та ін.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Харків: Право, 2013. 848 с.

5. Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: монографія / В. І. Андрейцев. Донецьк: Національний гірничий університет, 2011. 373 с.

6. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини: монографія. Харків: Право. 672 с.

7. Євстігнєєв А. С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: Гордон, 2018. 494 с.

8. Дейнега М. А. Природоресурсне право: проблеми формування і розвитку. Київ: НУБіП України, 2019. 340 с.

9. Соколова А. К. Флористичне права України: проблеми формування та розвитку: монографія. Харків: Право, 2009. 288 с.

10. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: монографія. — Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 424 с.

11. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.

12. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 439 с.

13. Кравченко С. Н. Социально-психологические аспекты правовой охраны окружающей среды. Львів, 1988. 155 с.

14. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии. Киев: Наук. думка, 1989. 231 с.

15. Правовые вопросы охраны природы в СССР: сб. ст. / отв. ред. Г. Н. Полянская. Москва: Юрид. лит., 1963. 330 с.

16. Мунтян В. Л. Правова охорона природи УРСР. Київ, 1973. 203 с.

Детальний перелік літератури включений до посібника для семінарських занять та самостійної роботи.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – екзамен.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для практичних і семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, екзаменаційні білети.